

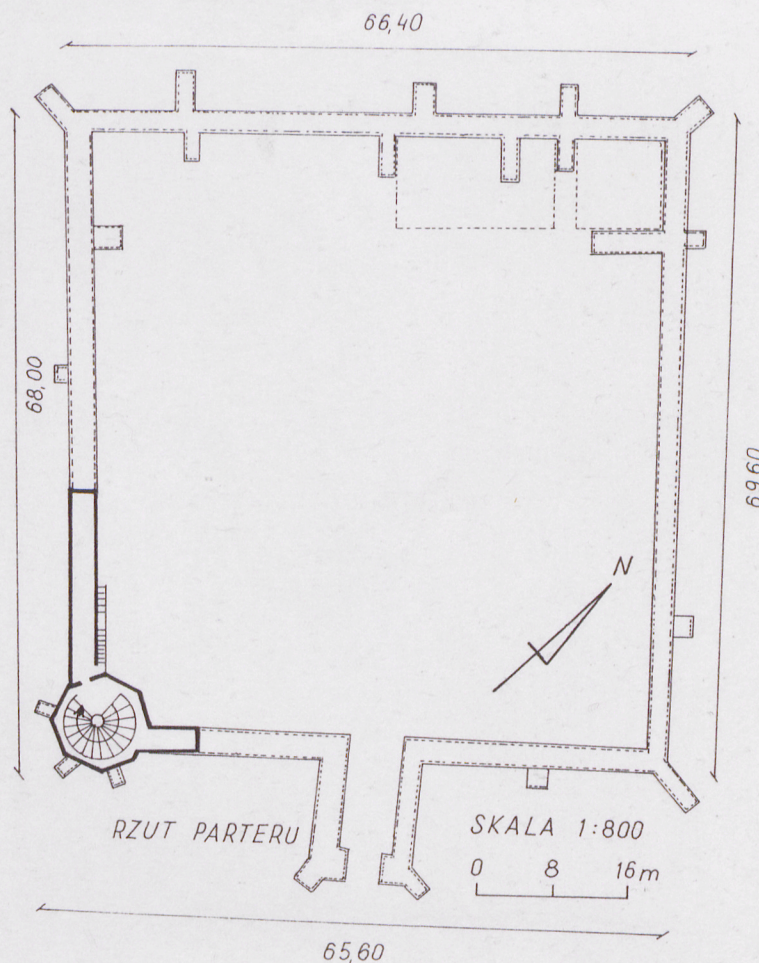
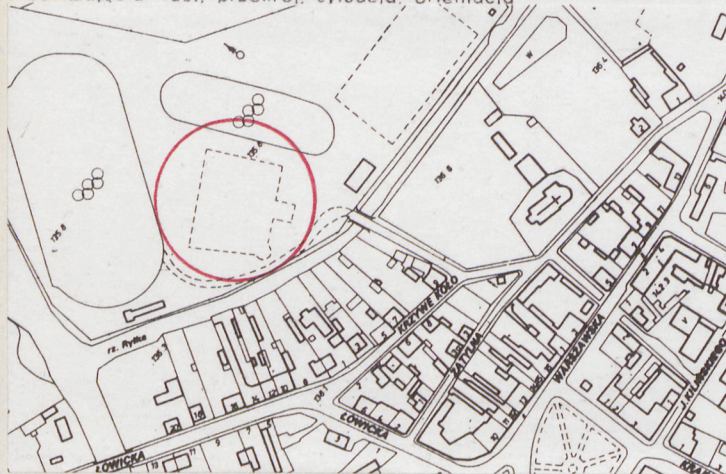
1. Obiekt

ZAMEK KSIĄŻĄT MAZOWIECKICH

2. Czas powstania
1355-1370

3. Miejscowość
R A W A
M A Z O W I E C K A

11. Zdjęcia rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Rawa Mazowiecka

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo skierniewickie

gmina Rawa Mazowiecka

pow. RAWA MAZ.

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Rawa Mazowiecka

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo łódzkie

powiat rawsko - mazowiecki

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik i jego adres

Muzeum Ziemi Rawskiej
Rawa Mazowiecka
Łowicka 26

10. Rejestr zabytków

Nr 784/238

data 27.12.1967r

1. Widok od pd - wsch

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Zamek warowny wzniesiony w latach 1355-1370 za panowania Kazimierza Wielkiego, który w tym czasie władał również Mazowszem. Po oderwaniu się Mazowsza od Korony był siedzibą książąt mazowieckich. Po pożarze w 1509 odbudowany z wprowadzeniem renesansowego wystroju wnętrz. W XVI w. traci funkcje militarne i staje się siedzibą skarbu kwarcianego i więzieniem stanu. Ponownie zniszczony w czasie najazdu szwedzkiego. Odbudowy podjął się w latach 1766-1789 Franciszek Lanckoroński, starosta rawski, lecz przeprowadził ją w niewielkim stopniu. Zniszczeń dopełnili Prusacy, władający Rawą po II rozbiórze Polski. Dla celów budowlanych w mieście rozebrali na materiał mury zamku, pozostawiając jedynie wieżę, która uległa uszkodzeniu w poł. XIX w. od uderzenia pioruna.

W wyniku podjętych prac rekonstrukcyjnych odbudowano w latach 1957-59 wieżę, z adaptacją jej wnętrza na cele muzealne. Zrekonstruowano też odcinki murów do niej przylegających, zaś w 1976 zakończono prace przy rekonstrukcji kamiennych fundamentów muru obronnego.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie instalacje)

Zamek położony w północnej części miasta na łąkach w widłach rzeki Rawki i Rylki. Elewacją wjazdową zwrócony ku południu. Założony na planie nieco nieregularnego, zbliżonego do kwadratu trapezu o wielkości 68x64 m.

Opis historyczny. Zamek zbudowany został na sztucznym usypisku, od miasta oddzielony sztucznym kanałem. Na fundamencie z głazów narzutowych, przesypanych gliną lub ziemią znajdował się kamienny cokół wys. ok. 2,5 m, na nim mur ceglany, wys. około 8 m. Wraz z murem obwodowym wzniesiono ośmiboczną wieżę z cegły, na cokole kolistym, zwieńczoną krenelażem, nakrytą ceglanym sklepieniem. Wejście na wieżę znajdowało się na wysokości korony murów i połączone było z gankiem dla straży. Na układ pomieszczeń w wieży składały się: piwnice, dwie kondygnacje mieszkalne i poddasze. Od poziomu korony murów do szczytu wieży prowadziły ceglane schody. Wejście na dziedziniec zamkowy wiodło po drewnianym pomoście przez bramę w kurtynie muru obwodowego.

Materiał i technika. Fundamenty murów kurtynowych z nieobrobionych głazów eratycznych o wymiarach ok. 5 m uzupełnionych kamieniami o wymiarach 15-20 cm. Budowane w wykopie wąskoprzestrzennym bez zaprawy, przesypane gliną, ziemią lub piaskiem. Wysokość fundamentu - ok. 1,4-1,6 m przekraczała nieco pierwotny poziom terenu. Cokół kamienny murów kurtynowych (grubość ok. 3 m) nieco wyższy od fundamentów. Wysokość ok. 3 m. Lico ze starannie dobranych, nieobrobionych lub przepołowionych głazów, uzupełniane drobnymi kamieniami i odłamkami cegieł. Lico warstwowane. Warstwy biegną na dłuższych odcinkach, przechodząc także na skarpy. Wnętrze muru wypełnione glazami i gruzem ceglanym. Zaprawa wapienna z dodatkiem żwiru. Mur ceglany. Oblicowanie grubości jednej cegły, wątek gotycki. Wnętrze wypełnione gruzem ceglanym i kamieniami, zaprawa jak w partii cokołowej. Konstrukcja murów wieży podobna jak murów kurtynowych. Jedynie fundamenty wieży nieco szersze. Gotycka partia wieży częściowo zdobiona regularnie rozmieszczonymi zendrówkami (główki). Miejscami, w strefie środkowej układ ten zakłócony bądź zupełnie zanika. W XVI-wiecznej strefie wieży wątek nieregularny z przewagą gotyckiego, spoiny płaskie z dwoma nacięciami. W elewacjach wieży i przyległych pierwotnych partii kurtyn otwory maczulcowe.

Opis analityczny. Mury kurtynowe - ich kamienny cokół zachowany w całym obwodzie: do pełnej wysokości w odcinku pd., zach., i narożniku pn.-wsch., w pozostałych partiach do wysokości 1,5 - 2 m ponad fundament. W narożnikach pn.-zach., pn.-wsch. i pd.-wsch. ukośne skarpy, nadto skarpa między budynkiem bramnym a narożnikiem pd.-wsch. trzy skarpy w kurtynie wschodniej i cztery w pn. W zach. odcinku kurtyny pd., w połowie odległości między wieżą a budynkiem bramnym pierwotny zamurowany otwór przejazdowy. Półkolisty Łęk ceglany osadzony na oporach kamiennych. Poziom przejazdu na poziomie korony fundamentu. Zamurowanie dołem kamienne, górą ceglane, wykonane w 2 poł. XV w. Podobny otwór w pd. części kurtyny wsch. Oba otwory umieszczone w cokołowej, kamiennej partii kurtyn. Na tym mur ceglany grubości 2,8 m, przechodzący także na skarpy.

Przy wieży zrekonstruowane dwa odcinki (ok. 7 m i 20 m) murów obwodowych z krenelażem (w którym prostokątne, zamknięte półkole strzelnice) i dwusadowym drewnianym daszkiem nad chodnikiem obronnym. Mury zakończone sztrabowaniem. W grubości muru przylegające do wieży od pn. dwupoziomowe, oświetlone kilkoma małymi okienkami pomieszczenie, do którego wejście od wschodu, tuż przy wieży. W połowie zrekonstruowanego odcinka kurtyny zach. skarpa zewnętrzna.

14. Kubatura

3200 m³

15. Powierzchnia użytkowa

400 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

mieszkalno-obronne

17. Użytkowanie obecne

w zrekonstruowanej
części ekspozycje mu-
zealne

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

1954 - 1959 rekonstrukcja wieży i odcinków murów
1976 - rekonstrukcja kamiennych fundamentów murów
stale prowadzone badania architektoniczno-archeolo-
giczne.

19. stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy,
konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

mury obwodowe i zabudowania - stała ruina
część zrekonstruowana - wieża i przylegające mury
w stanie dobrym

20. Najpilniejsze

2. Wieża od pd - zach

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. T.II, z.9. 1953
- Marian Rożej. Zabytki architektury województwa skierniewickiego.
- Dokumentacja historyczno-konserwatorska. A. Grzybowski, J. Gula. PKZ. Oddział Warszawa. 1975

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst mgr Halina Lisińska X, 1996

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki dr Zofia Borowska X, 1996

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. mgr Halina Lisińska X, 1996

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów PSOZ Skierniewice

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkładka 1 - d.c. opisu, zdjęcia fot.

1. Miejscowość.....RAWA MAZOWIECKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....RAWA MAZOWIECKA	Z A M E K	d.c. opisu, zdjęcia fot.
3. Województwo.....SKIERNIEWICKIE		

trzna, zrekonstruowana tak w partii kamiennej jak i ceglanej. W przylegającej do wieży od wsch. zrekonstruowanej kurtynie zachowane jej oryginalne fragmenty: w elewacji pd. mur gotycki do wys. ok. 5,9 m., mur XVI-wieczny do poziomu daszka krenelaża; w elewacji pn. mur gotycki do ok. 5,7 m, a XVI-wieczny - sześć warstw cegieł poniżej zrekonstruowanego chodnika obronnego. W przywieżowej części zrekonstruowanej kurtyny zach. jej lico zach.nieco cofnięte w stosunku do zachowanych w narożu pozostałości muru gotyckiego; w licu wsch. tej kurtyny resztki muru gotyckiego sięgają do wysokości ok. 4 m, a muru XVI-wiecznego - 0,6 m poniżej poziomu zrekonstruowanego chodnika obronnego. Na pn.-zach. elewacji wieży zachowały się skute cegły, świadczące, że oryginalny poziom chodnika obronnego znajdował się w tym miejscu. Wieża w pd.-zach narożniku założenia, mniej więcej połową obwodu wysunięta przed lico kurtyny. Na kamiannym kolistym cokole o średnicy ok. 10,5 - 11 m ceglana partia ośmioboczna, o bokach 3,9 - 4,15 m. Wymiary wnętrza 5,4 - 5,7 m. Od strony pd. i zach. wsparta 3 skarpami o długości 2 m i szerokości 2 m. Pierwotny mur ceglany zachowany do wysokości 3 - 4,5 m, nad tym nadmurowanie XVI-wieczne. W partii gotyckiej brak otworów. E l e w a c j e. W ostatniej kondygnacji, pod gzymsem wieńczącym, na każdej elewacji para okien, kwadratowych, zamkniętych odcinkowo. Nadto następujące otwory: w elewacji wsch. otwór wyjściowy na chodnik obronny na murze obwodowym; w elewacji pd.-wsch. zamknięte odcinkowo okienko klatki schodowej (na poziomie drugiej kondygnacji) oraz szerokie, zamknięte odcinkowo okno trzeciej kondygnacji o gładkich z prostokątnymi uskokami; w elewacji pd. okno klatki schodowej między drugą a trzecią kondygnacją oraz duże okno trzeciej kondygnacji, analogiczne do opisanego w poprzedniej elewacji; w elewacji pd.-zach. okno drugiej kondygnacji zamknięte odcinkowo, umieszczone w prostokątnej wnęcie, nad którym okienko korytarza; w elewacji zach. na poziomie drugiej kondygnacji czworokątny bezokienny wykusz na kamiennych, profilowanych wspornikach, przykryty cegłą na płask, w odcinkowym przesklepieniu między wspornikami otwór latryny. Nad wykuszem na poziomie trzeciej kondygnacji okienko korytarza; w elewacji pn.-zach. zamknięte odcinkowo wejście na chodnik obronny, nad nim, na poziomie drugiej kondygnacji wysokie okno korytarza, zamknięte odcinkowo umieszczone we wnęcie; w elewacji pn. na poziomie drugiej kondygnacji okienko korytarza, następne okienko korytarza mniej więcej na poziomie trzeciej kondygnacji; w elewacji pn.-wsch., na poziomie chodnika obronnego umieszczony w zamkniętej odcinkowo wnęcie otwór wejściowy na (nie istniejący) balkon. Między trzecią a czwartą kondygnacją okienko korytarza. W n ę t r z e. Wejście do wieży od pn.-zach. z pomieszczenia w grubości muru kurtyny zach., oblicowane i przysklepione odcinkowo. Dolna część wnętrza ośmiobocznej b. wysokiej kondygnacji kwadratowa. Ok. 1 m poniżej poziomu terenu betonowa posadzka. Przy nietynkowanych ścianach żelbetowe schody spiralne. W ścianie pd. i pd.-wsch. dwa otwory wentylacyjne. Poniżej nowego stropu zamurowane w czasie konserwacji gniazda belek stropowych. W ścianie pn.-zach. zamknięta odcinkowo arkada z takimż wejściem na klatkę schodową w grubości muru; na wprost wejście na chodnik obronny. W poziomym odcinku korytarza w ścianie pn. zamknięte odcinkowo

Wkładkę założył: mgr Halina Lisińska, dr Zofia Borowska X 1996

(imię, nazwisko, data)

PSOZ Skierniewice

Miejsce przechowywania negatywów:

V E R T E

Wzór ODZ 1995 r.

okno, w ścianie pn.-wsch. wejście na balkonik. We wsch. ścianie klatki umieszczony w przyścienniej arkadzie otwór wejściowy na chodnik obronny kurtyny pd., w ścianie pd.-wsch. zamknięte odcinkowo rozglifione okno z cofniętą ścianką parapetową, naprzeciw którego analogicznie zamknięte wejście do izby, ujęte przyścienną arkadą. Pomieszczenie ośmioboczne przekryte radialnym sklepieniem na siatce stalowej. W ścianie wsch. około 1 m nad podłogą prostokątny, zamknięty odcinkowo kominek, w ścianach pn.-wsch. i pn. b. głębokie prostokątne, zamknięte odcinkowo wnęki. W ścianie pn.-zach. znacznie mniejsza wnęka (szafa). W ścianie zach. ujęte przyścienną, zamkniętą odcinkowo arkadą półkoliście zamknięte wejście do wykusza, mieszczącego pierwotnie latrynę; przejście doń w grubości muru, sklepione odcinkowo. W ścianie pd.-zach. zamknięte odcinkowo okno umieszczone w wielkiej, analogicznie zamkniętej wnęcie. Spiralne schody w grubości muru na trzecią kondygnację częściowo tracą na wysokości (wskutek wykusza). Zamknięte odcinkowo wejście do ośmiobocznej izby od północy. Ściany pn.-wsch. i wsch. nierozczłonkowane, w ścianach pd.-wsch. i pd. zamknięte odcinkowo okna różnej wielkości. W ścianach pd.-zach. i zach. bardzo głębokie wnęki o parapetach umieszczonych 30 cm wyżej niż parapety okien. W ścianie pn.-zach. wnęka, węższa, wyższa, płytsza i bardziej rozglifiona od pozostałych. Przekrycie stropem Kleina. Zamknięte odcinkowo wejście na czwartą kondygnację w ścianie pn. W każdej niskiej ścianie ośmiobocznego wnętrza po dwa otwory o wys. 20 cm przechodzące skośnie przez grubość muru na otaczający izbę korytarz. Pomieszczenie przekryte ośmiobocznym stożkowatym żelbetowym hełmem. Dom duży przylega do pn. odcinka muru obwodowego na całej jego długości. Szerokość 15 m, grubość ścian 3 m. Mury zachowane do wysokości 2,5 m nad poziom fundamentów. Budynek jednotraktowy zawierający pięć pomieszczeń. Brak śladów sklepień oraz pierwotnych otworów okiennych i drzwiowych. Budynek bramny usytuowany pośrodku kurtyny pd. Mury związane z kurtynami (z wyjątkiem ramion od strony dziedzińca). Wymiary zewnętrzne 16 x 12 m. Na narożach od pd. skośne skarpy. Po pn. stronie ściany czołowej na poziomie 230 cm dodatkowa odsadzka, powyżej której w części zach. zamurowany otwór (nie zrealizowana furtka). Ściana poprzeczna wewnątrz bramy nie związana z murami kapitałnymi, zapewne XVI wieczna.

Instalacje w wieży: elektryczna.

3. Elewacja północna

4. Elewacja pd - zach